

Remissvar SOU 2023:59, Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation

Region Västerbotten välkomnar utredningen angående en ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation. Nedan följer våra synpunkter till utredningens förslag.

Sammanfattning

- Region Västerbotten instämmer med förslaget att konsolidera myndighetsstrukturen för finansiering av forskning och innovation till färre myndigheter. Region Västerbotten föredrar förslaget med två myndigheter vilket förenklar samordning för att minska överlapp och risk för glapp mellan finansierande myndigheter. Det är synnerligen viktigt för life science och hälso- och sjukvård att medicinsk forskning i allmänhet och klinisk forskning i synnerhet, inklusive forskningsområdet om hälsa, arbetliv och välfärd, inte tappar mark inom life science och hälso- och sjukvårdsområdet. För dessa områden är regionernas roll som behovsägare helt central för ett framgångsrikt forsknings- och innovationssystem. I det fall förslaget med tre myndigheter antas, är det Region Västerbottens bestämda uppfattning att budgeten för Innovationsmyndigheten bättre bör anpassas storleksmässigt till uppdragets omfattning och viktiga betydelse för framtida utveckling.
- Region Västerbotten instämmer med utredningen att det är viktigt att forskning och innovation också i fortsättningen är fri från politisk styrning. Detta stärks av att myndigheten styrs av en styrelse som är sammansatt av intressenter från flera olika sektorer och kunskapsområden. Region Västerbotten anser att detta kommer att kräva fler styrelsemedlemmar, med stor kunskap om det system som man ska finansiera, än det antal utredningen föreslagit. Denna styrmodell ökar också flexibiliteten för myndigheten att anpassa verksamheten efter nya behov.
- Region Västerbotten har synpunkter och ser utmaningar med portföljstyrning med risk att det blir stuprör och försvårar forskning och innovation som går horisontellt över flera portföljer. En omvärldsanalys hur man skulle kunna bygga innehållet i en större myndighet bör göras. Här ser många positivt på den struktur som finns i England och USA, s.k. National institute for health (NIH).
- Region Västerbotten instämmer med att det ska finnas ett administrativt system vilket kommer att spara kostnader och förenkla för sökande och de som ska rapportera resultat från projekt.
- Region Västerbotten instämmer med utredningens förslag att skapa mer långsiktiga och förutsägbara finansieringsverktyg samt att kraven på samfinansiering från akademi och offentlig sektor (regioner och kommuner) slopas.
- Inrättandet av en central funktion för internationella kontakter inklusive Horisont Europa är viktig för att stärka Sveriges förmåga och engagemang på EU arenan. Vilket ökar möjligheterna att få mer anslag från EU till Sverige. Region Västerbotten tror dock inte att behovet av "grant office" support hos akademi och regioner kommer att minska för att det inrättas en central funktion. Ansöka och administrera medel från Bryssel är komplicerat och där behöver forskare och innovatörer lokalt stöd.
- Region Västerbotten instämmer med utredningens förslag att stärka finansieringen av storskalig forskningsinfrastruktur.

Kommentarer kapitel 6. Utredningens förslag

Region Västerbotten instämmer med förslaget att konsolidera antalet myndigheter som erbjuder forsknings- och innovationsfinansiering. Vår åsikt är att förslaget med två myndigheter skulle vara att föredra framför förslaget med tre myndigheter (6.2.2, s. 261), (6.4.4, s. 352). Överlappen mellan tre myndigheter blir otydligt och konstlat, speciellt för Myndigheten för strategisk forskning som enligt förslaget ska finansiera både forskning och innovation. Denna organisationsstruktur riskerar till dubblerade funktioner vilket motverkar syftet med omorganisationen (6.2.2, s. 265). Även samordning mellan två myndigheter blir enklare även om det är två myndigheter med tämligen breda uppdrag. Risken för överlapp och finansiering för samma saker kommer att minska. Fördelarna överväger således utmaningen med att leda en myndighet med ett så brett uppdrag som Myndigheten för strategiska forskning och innovation skulle få (6.2.2, s. 265). Ett område som behöver särskild samordning mellan myndigheterna är Myndigheten för strategisk forskning och innovation och Vetenskapsmyndigheten är grundforskning eftersom utredningen föreslår att båda myndigheterna ska finansiera detta (6.2.1, s. 257). Det kan upplevas överlappande och därför behövs en tydlig rollfördelning på vem som gör vad för att inte åstadkomma överlappande finansieringar. För klinisk forskning är det viktigt med bredd; det ska inte vara så att vissa diagnoser/patientgrupper har tillgång till forskning medan andra grupper lämnas helt utanför. Det är synnerligen viktigt för life science och hälso- och sjukvård att medicinsk forskning i allmänhet och klinisk forskning i synnerhet inte tappar mark. Region Västerbotten menar också att den föreslagna nya strukturen för statlig forskningsfinansiering inte får reducera eller marginalisera forskningsområdet om hälsa, arbetliv och välfärd som idag ligger under Forte.

I det fall förslaget med tre myndigheter antas, är det Region Västerbotten bestämda uppfattning att budgeten för innovationsmyndigheten bättre bör anpassas storleksmässigt till uppdragets omfattning och viktiga betydelse för framtida utveckling. Utredningen slår fast vikten av att myndigheten ges ett bredare uppdrag än vad Vinnova har idag (6.4.3, s.335f och 6.2.1, s.252), något som förefaller motsägelsefullt med tanke på föreslagen halvering av budgetramen.

Region Västerbotten instämmer i att ett renodlat uppdrag för Vetenskapsmyndigheten stärker förutsättningar att fördela finansiering utifrån strikt vetenskapliga bedömningskriterier och utifrån behov skapas förutsättningar att förstärka kvaliteten på svensk forskning (6.3.1, s. 269). Myndigheten ska också kunna finansiera forskning med högre risk vilket på sikt kan leda till fler vetenskapliga genombrott och inte vara stödjande "säker" inkrementell kunskapsutveckling. (6.3.2, s. 275).

Region Västerbotten vill understryka vikten av att bibehålla den fria forskningen så att inte staten går in och detaljstyr myndighetens uppdrag så Region Västerbotten instämmer med vikten av att verksamheten är forskarstyrd (6.3.2, s. 275).

Region Västerbotten ser utmaningar med förslaget om portföljstyrning inom Myndigheten för strategisk forskning och innovation (6.3.2, s. 276). Det får inte bli "stuprör" mellan portföljerna eftersom många innovativa lösningar uppstår då olika områden korsas. Ett område som utredningen själv nämner är försvarsforskning där kunskap kan användas både i militärt och privat syfte (6.3.2, s. 277). En omvärldsanalys hur man skulle kunna bygga innehållet i en större myndighet bör göras, för att undvika att nya stuprör bildas inom myndigheten. Här ser många positivt på den struktur som finns i England och USA, s.k. National institute for health (NIH).

I förslaget med två myndigheter motsätter Region Västerbotten oss att Rymdstyrelsen avvecklas. Den bör bibehållas i likhet med förslaget med tre myndigheter på grund av deras mycket speciella verksamhet och att samordningen inte blir omotiverat betungande. (6.2.2, s. 265).

Region Västerbotten instämmer med förslaget om styrning av myndigheterna, en styrelsemyndighet med områdesstyrning via uppdrag från regeringen. Med styrning via en styrelse ökar möjligheterna till mer flexibel styrning utifrån snabbt uppkomna behov, exempelvis en ny pandemi (6.3.1, s. 268). Det gäller även mer långsamt framväxande behovsområden som t.ex. AI där privata finansiärer varit snabbare med satsningar (6.3.2, s. 269). Vi är tveksamma om förslaget på antalet styrelsemedlemmar i respektive myndighet. I utredningen nämns att inspiration för styrning kan tas från bl.a. de strategiska innovationsprogrammen där de ofta har större styrelser med bred representation för att täcka in intressenter och kompetens från olika aktörer och sektorer (6.2.1, s. 254). Region Västerbotten anser att antalet styrelsemedlemmar bör vara fler än det antal som föreslagits eftersom myndigheterna ska täcka en stor bredd inom forsknings- och innovationsområden (6.4.1, s. 285, 6.4.2, s 306, 6.4.3, s 334, 6.4.4, s 352). Tillika anser Region Västerbotten att det behöver vara fler än sex personer som adjungeras till den formella gruppen för strategisk samordning och gemensam systemstrategi med samma argument som ovan att det är breda områden som ska täckas in (6.5.1, s. 357).

Region Västerbotten instämmer med förslaget att samordna de administrativa verktygen till ett verktyg för myndigheterna, både avseende ansökan och rapportering, vilket kommer att underlätta mycket för stödmottagare och minska administrativa kostnader både för myndigheterna och stödmottagarna. Även i förslaget med två myndigheter bör det vara ett administrativt system (6.3.2, s. 272). Vi tror inte att inrättande av två myndigheter med ett administrativt system kommer att minska behovet av "grants office" stöd vid lärosätena. Nationell finansiering är oftast bara en delmängd av finansiering och en stor del kan och bör komma från EU nivå. Där kommer fortsättningsvis support att behövas hos lärosäten och regioner (6.3.1, s. 271).

Region Västerbotten instämmer kraftfullt med de nya myndigheternas ökade möjligheter till bättre förutsägbarhet genom långsiktiga satsningar. Både forskning och innovation tar ofta lång tid att realisera speciellt för vetenskapliga genombrott. Myndigheterna bör inte bara stödja "säker" inkrementell kunskapsutveckling (6.3.1, s. 275). Region Västerbotten instämmer också med utredningens kommentar att det gäller att hålla emot krav på många mindre satsningar bara för att öka beviljandegraden trots att beviljandegraden kan gå ner. (6.3.2, s. 277)

Region Västerbotten instämmer med förslaget att inrätta en centraliserad funktion för internationellt samarbete samt med ansvar för Sveriges engagemang i EU:s program för forskning och innovation (inklusive Horisont Europa). (6.3.3, s. 281)

Det finns ett stort behov att förbättra finansieringen av forskningsinfrastrukturer, inklusive digital infrastruktur, och instämmer med utredningens förslag att storskaliga forskningsinfrastrukturer hanteras på ett särskilt sätt med avsevärt längre tidsperspektiv på finansieringen som bättre harmoniseras till infrastrukturens livslängd. (6.3.3, s. 279, 281).

Andra förslagna förändringar som Region Västerbotten instämmer med är att myndigheter kan finansiera en utländsk forskningshuvudman i de fall nytta också tillfaller Sverige genom att gynna svenska aktörer som medverkar i projekten (6.5.5, s. 362, 363). Det är positivt att myndigheter beviljar medel för fyra års doktorandstudier i de fall syftet är att finansiera forskarutbildning. (6.5.5, s. 364). Myndighet bör kunna bevilja medel för utveckling av utbildningar som baseras på resultat från sådant som finansierats av myndigheten (6.5.5, s. 364). Här behöver dock säkerställas ägande och förvaltning av den utvecklade utbildningen innan finansiering godkänns.

Region Västerbotten instämmer i myndigheterna inte bör ställa formella krav på samfinansiering från lärosäten vid utlysning av medel (6.5.5, s. 365). Här vill Region Västerbotten tillägga att det samma bör gälla för andra offentliga myndigheter så som regioner och kommuner. Samfinansiering försämrar möjligheterna att få med dessa i forsknings- och innovationsprojekt. Detta är olyckligt eftersom det ofta är regioner och kommuner som är behovsägare och framtida nyttiggörare av ny

kunskap och innovativa produkter som finansierats av myndigheterna vilket också stöds av utredningens diskussion i konsekvensanalysavsnittet (7.4.3, s. 402).

Region Västerbotten instämmer med utredningens förslag att utreda vad som ska gälla indirekta kostnader (6.6.1, s. 367). Detta är en komplicerad fråga och vi har förståelse att utredningen inte kunna gå in i detalj i denna fråga.